

Sziget a Kulpán

*hidegleléssel Milorad Pavićnak,
akitől e történet főmotívumát átvettem*

1.

A frontvonal áthúzódott a folyón túlra, a partszéli nyaralók mellé, melyekben laktunk, fel egészen az erdőig. Most minden csendes volt és tisztán hallatszott a nehézfegyverzet morajlása a távolban. Úgy hangzott, mintha valaki egy visszhangos helyiségben krumplit dobálna egy üres ládába.

A front elég sok tetemet hagyott hátra. Az ellenség nem vitte magával a halottait, időnk meg nem maradt, hogy elássuk őket, így hát a szanitéceink egy romos épületbe vonszolták a testeket, amely valaha postaként működött. Ott aztán meszet öntöttek rájuk. Általában meztláb heverték, mivel levettük róluk a bakancsot. Ezekbe a bakancsokba vízálló filctollal írták bele a nevüket vagy keresztet rajzoltak rá, a négy SZ-szel.*

Az én bakancsszáram belső oldalán ez állt: ZSIKA, KRALJEVO 1991. Nem volt semmilyen egyéb szimbólum vagy üzenet. Nem szíveltem ezt a bakancsot, de el kellett vennem, mert egy tornacipőben álltam be a nyár közepén, a tél pedig mostanra már a küszöbön állt.

Az egésznek az volt az értelme, hogy ők tudták, ha elesnek, mi levesszük róluk a bakancsot. Valamelyik fickó a következő üzenetet írta a sajátjára: USZTASA! ADJA ISTEN, HOGY LEVÁGJÁK A LÁBAD, HA FELHÚZOD EZT A BAKANCSOT. Az üzenetek kellemetlenek voltak, de a tél még kellemetlenebb. Boldog voltam, hogy az én bakancsszáramon nem hagytak semmilyen üzenetet.

2.

Leót augusztus vége felé ismertem meg, mikor az alakulata segítségünkre sietett. Szenvedélyes horgász volt. Azt az elméletet vallotta, hogy a csuka és a harcsa halott csetnikekre harap a legjobban. Mielőtt idejött, egy másik folyónál tartották a frontot. Ezt ott tanulta. Hozott magával kétszáz méter damilt, úszókat, ólmot és horgokat, a botot pedig magunk vágtuk az erdőben.

November elején jártunk, halottak napja tájékán, az idő szeles volt, az év legvörösebb naplementéivel. Mikor az aknamezőket kerülgetve elértük a folyót, Leo így szólt: Elmegyek csaliért a postára, te maradj itt. Ha valami gyanúsát látsz, tüzelj. Ebből tudni fogjuk.

Belefeledkeztem a zöldes vízben úszkáló száraz levelekbe, gallyakba, miegymásba. Ku-

* A négy SZ-rövidítés szerb nemzeti szimbólum, jelentése: *Csak az egység menti meg a szerbet!* (Samo sloga spasava Srbina!)

kacokat és látható életjeleket nem észleltem. Azokra gondoltam odaát. A helytel szemben, ahol üldögéltem, köztem és az ellenséges túlsó között, egy kis sziget helyezkedett el, amelyet annyira elborított a bozót és a fűz, hogy nem láttam a túlsó oldalt. Azon morfondíroztam, hogy az iskolában azt tanították, a Kulpa a Balkán határa. Szigetokról szó se volt. Az ilyen csendes estéken azonban, mikor a fegyverek pihentek, úgy tűnt, mintha a háború minket nem érintene.

Idővel feltűnt Leo a csalikkal. Egy koszos nejlonzacskóból, amelyen egy szafari öltönyös, bajszos fickó épp rágyújt Camel cigarettájára, kivett néhány húsdarabot és gondosan a vágódeszkára helyezte őket.

– Hányingerem van – mondtam.

– Ha azt hiszed, hogy azok a túloldalon nem minket használnak csalinak, tévedsz. Mit gondolsz, miért nem akarják a halottainkat visszaadni.

– Éppen ezért van hányingerem – mondtam. Komolyan is gondoltam. Valami a gyomromban ágaskodni kezdett. Valami, ami nem hozzám tartozott. Mint a horror-filmekben. Ez idő alatt Leo kis darabokra szabdalta és a horogra akasztgatta a húst. Néhány cafatot a vízbe dobott, hogy a halakat odacsalogassa.

Mikor végre befejezte, bedobtuk a horgokat. A felhők az ég nyugati felén rózsaszínben úsztak, de a naplemente fénye nem ért el hozzánk. Csendesen üldögéltünk a félhomályban. Így nagyobb biztonságban éreztük magunkat.

– Ezt egy légiós fickótól tanultam – mondta. – A Krkán pecáztunk és elfogyott a csali. Erre a légiós fickó azt mondta, hogy „van itt amennyi jólesik”, pont így fejezte ki magát. Dalmáciából származott. Valahonnan hozott egy egész emberi kezét. Nem tudom honnan szedte.

– Ez az aranyhalas viccekre emlékeztet – mondtam. – Ülünk és pecázunk, valahol a városban pedig ott a hal, amelyik teljesíti a kívánságokat.

– Psssssssssssssz! – suttopta. Valami nem volt rendben. Elhallgattunk. A túlsó felől, a szigetről, olyan hangok jöttek, mintha valaki köveket dobálna a vízbe. Megragadtuk a puskákat és vártunk. Az idő lassan haladt, a sötétségtől és a bozótól pedig nem láttunk semmit. Sokáig vártunk így, mikor a hang megismétlődött. Most többször egymásután. Leo megnyugodva tette le maga mellé a kalasnyikövet.

– Így a halak szokták magukat dobálni alkonyatkor – mondta.

– Novemberben? – kérdeztem kétkedve.

Helyeslően bólintott, de nem győzött meg. Egyszerűen ez csak egy jó magyarázat volt, hogy ne féljünk.

– Képzeld el egy ilyen viccet – mondta. – Halott csetnikkel pecázik az orosz, az amerikai és a dalmát, egyszer csak kifogják az aranyhalat. Mi lesz a hal első szava?

– Azt hiszem, jó lenne, ha elkotródnánk innen. – mondtam.

– Feleslegesen majrézol – mondta Leo. – Nincs ott semmi.

– Valami árnyat láttam a szigeten – mondtam. Halálosan komoly voltam.

És akkor ráharapott. Teljesen váratlanul. Ez valami nagy lehetett. Leo botja szinte a töréspontig hajolt. Sürgősen cselekedni kellett. Megragadtam középen a botot, hogy el ne törjön, Leo pedig levágta a botról a damilt és újra rákötötte a gombolyagra, amelyre olyan

kétszáz méter nejlonzsinór volt föltekerve. Ezt azért tettük, mert nem volt orsónk, a hal nagysága pedig megkövetelte, hogy fásszuk, nehogy elszakadjon a zsinór. Felkészültünk egy hosszú és kíméletlen harcra, mint az az öregember a kardhallal. Leo most már teljesen úrrá lett a halon. Eldobtam a botot és tanácstalanul tébláboltam körülötte. A damilt feltekerte a bal kezére és az vékony, gömbölyded hurkácskákat vágott a húsába, míg a jobbával a hal rángásait követte.

A harc egészen addig tartott, amíg le nem szállt az éj. A sötétben nehezen boldogultunk a hallal. Néha egy-két pillanatra lecsillapodott és már épp azt hittük, hogy vége, mikor újra vad, szaggatott csapkodásba kezdett. Mikor végre kihúztuk, rájöttünk, hogy sokkal nagyobb, mint reméltük.

– Ez olyan, mint Hemingwaynél – mondta Leo. – Mármint a hal.

– Olvastam egy lökött történetet Hemingwayről – mondtam. – Az öreg Hemingway apó halála után az állatok bírósága elé kerül. Ezek a történeteiben szereplő állatok. Mindegyiket az ő vadászai vagy halászhai ejtették el. A bíróság elnöke a kardhal, amelyet az öreg halász fogott ki és az oroslán, amelyet a szerencsétlen Francis Macomber támadott meg.

– Felettünk is ez a harcsa fog ítélezni – mondta Leo.

Hatalmas harcsa volt. Több mint tíz kilót nyomott. A fejét becsavartuk egy nejlonzacskóba, még verdesett a farkával a fűben. Lassan haldoklott.

Leo éppen pucolta a halat, mikor a szigeten tűz gyulladt.

– Mondtam, hogy van ott valaki. – A dolog érzékenyen érintett. A szigeten csakis ŐK lehettek.

– Nem értem, miért gyújtottak tüzet? – súgta Leo. Óvatosan a víztől biztonságos távolságba helyezte a halat. Megragadtuk a kalasnyikovokat és lefeküdtünk a fűbe.

– Hát nem tudják, hogy láthatjuk őket – mondtam. – A mieink elkezdhetnének tüzelni.

– Nem látják őket – mondta Leo. – A magaslatról nem látszik a szigetnek ez az alsó csücske. Eltakarja a folyópart. A mieinknek fogalmuk sincs arról, hogy itt mi történik.

– Gondolod, hogy meghallották, ahogy a hallal birkózunk?

– Biztos hallották – mondta Leo.

Haláltusájában a hal még mindig csapkodott a fűben. Úgy okoskodtam, azért gyújtottak tüzet, hogy lekössék a figyelmünket, és így könnyebben idelopakodhassanak. Ebben az esetben először át kellett kelniük a folyón, evezőket pedig nem hallottunk. Vagy mégis?

Ekkor rádöbbsentünk, hogy valaki settenkedik a hátunk mögött.

3.

Készen álltam. A puskát magam alá húztam, mint egy gyereket, akit a testemmel védelek, eltökélve, hogy egy pillanat alatt átfordulok és szétlövöm azt, aki felbukkan felettem.

Múltak a percek, és a vészjósló csend végeláthatatlanná nyúlt. Csak bizonyos idő eltel-

tével hallottuk meg, hogy valaki a nevünkön szólít.

– Psssszt! Leo, fogtatok valamit?

Leo megfordult és elkezdett káromkodni: Baszd meg te barom, majdnem meghaltál!

Felismertük annak a srácnak a hangját, akivel együtt aludtunk egy nyaraló pincéjének hordói között. Odajött hozzánk. Az egyik kezében fekete nejlonzacskót tartott, a másikban pedig egy hangtompítós pisztolyt. A zacskóban egy tábla szalonna volt.

– Gyertek csak velem – mondta.

– Hová? – kérdeztem.

– Oda, ahol még biztos nem voltatok!

A meredek parton óvatosan leereszkedett a folyóig és a bozótból egy kicsiny műanyag csónakot húzott elő. Az aljából előszedte az evezőket. Néztam a tűz táncoló tükröződését a víz csendes színén.

– Hová megyünk – mondtam. – Te megőrültél!

– Bizzál bennem – mondta. Reméltem, hogy komolyan gondolja. Beszálltunk és elindultunk. Leo az egyik kezében a hatalmas halat hozta, a másikban a puskát. Néhány percre tellett, mire elértük a kis sziget partját. Emberek árnyait láttuk a tűz körül. Egyszer csak halottam, ahogy valaki kibiztosítja a puskát: Ki az?

Sötétben állt és őt nem láttuk, mint azokat, akik a tűz körül mászkáltak.

– Én vagyok, Sztoján – kiáltotta a srác, aki idehozott minket. Valami a gyomromból megint kikíváncozott. Még a csónakban is hallottuk, ahogy Sztoján jelez a többieknek a tűznél: Megjött az usztasa, elő a lörét!

– Srácok, többen vagyunk – mondta a vezetőnk.

Ezekre a szavakra pánik tört ki. Láttam, hogy a fickók a tűznél a puskaik után nyúlnak.

– Ne aggódjatok, megbízhatók – mondta félelem nélkül a vezetőnk.

– Hagyják a fegyvert a csónakban – mondta a Sztojánhoz tartozó hang. – Rájuk világítok az elemlámpával, mikor kijönnek. Ha valakinél fegyver lesz, rábasztatok.

– Minden O.K. – mondta a vezetőnk, és aztán hozzánk fordult. – Fiúk, hagyjátok itt a puskákat. Minden rendben lesz. Ezek idevalósiak. Némelyiküknek a mi oldalunkon van a nyaralója. Azért jönnek ide, hogy megnézzék, épségben vannak-e még.

4.

Mikor a szigetre léptem, az első gondolatom ez volt: „Nahát, most én is a túloldalon vagyok.” Hárman voltak. Mindegyikük negyven felett járt, borostásak voltak, az egyenruha pedig úgy lógott rajtuk, mintha ócska plédéből varrták volna őket. Ismertem ezt az öltözetet: az előző hadsereg munkaruhája volt. Az egyiken, Petárnak hívták, nem volt cipő. Vastag, fehér gyapjúharisnyát viselt, a talpa bekoszolódott a földtől. Néztam, ahogy a nedves levelek a talpához ragadnak.

– Miért van meztláb? – kérdeztem Sztojántól, csak úgy, hogy valamit mondjak.

– Szorítja a bakancs – mondta Sztoján. – Nem nagy valamelyikötökre a bakancs?

Hallgattunk. Esze ágába se jutott senkinek, hogy levegye a bakancsot. Petár ezalatt átvette a harcsánkat. Feldarabolta, betette egy bográcsba, amire egy láncot tekertek, és az egészet felöntötte vízzel. Már volt benne valamennyi hal. A bográcsot felakasztotta egy ágra, úgy, hogy pont a tűz felett függött. Nyilvánvaló volt, hogy az egész jól be van járva.

– Na, húzzad meg! – mondta nekem a harmadik, akinek nem tudtam a nevét egy üveg pálinkát nyújtva felém. Nagyot kortyoltam belőle. Az ital ilyen pillanatokban jól jött nekem.

– Fél óra múlva kész a halászlé – mondta Petár.

Addigra már kiürítettük az üveg pálinkát. Felfigyeltem arra, hogy ez a három már kissé ittas volt, mikor mi megérkeztünk. És akkor a helyzet rosszra fordult.

– Nem is értem, hogy foghattatok ekkora halat ilyen későn. Ez egy kitűnő hal, és nem lehet csak úgy tél elején kifogni.

– Úgy, hogy profik vagyunk – mondta Leo.

Az ember, akinek nem tudtuk a nevét, már jócskán lerészegedett. Szemtelenül bámulta Leót és hallgatott. Nem tűnt szimpatikusnak ez a tekintet.

– Nem tetszik nekem ez az usztasa – mondta végül, gurgulázó hangon.

– Ugyan már, Milán – mondta Sztoján.

– Ismerem én őket – mondta Milán. – Mondd meg nekik, hogy mutassák meg belülről a bakancsot!

– Ha tudom, hogy ekkora seggfej vagy, nem hozunk el ma este – mondta Sztoján.

– Ismerem én őket – motyogta Milán a bajsza alatt, de lenyugodott.

Mikor Petár elkészült a szalonnás halászlével, a fiúk kiosztottak nekünk egy-egy adagot. Kanalam nem lévén, kézzel ettem, és egy kenyérdarabbal mártogattam a szaftot. Már elég részeg voltam ahhoz, hogy jóleszen a hal. Feszülten próbáltam elfelejteni, mivel is fogtuk ki. A szaft jó lett, csak az én ízlésemnek egy kicsit erős.

A vezetőnk feltűnően nézegette az óráját. Kitűnő bűvár Rolex volt. Észrevettem, hogy Milán a Rolexet bámulja. Ez nem tetszett.

– Vissza kell mennünk – mondta a csónakos. – Ha a mieink észreveszik, hogy eltűntünk, balhé lesz.

Amíg készülődtünk, a részeg Milán tett egy sor felállást elősegítő mozdulatot. A föld vonzereje azonban győzedelmeskedett, és ő visszarogyott. Észrevettük, hogy valami kiesett a zsebéből. Leo észrevétlenül lehajolt és felszedte. Elbúcsúztunk és beültünk a csónakba.

5.

Mikor visszaindultunk, valahonnan előbukkant a hold. Világos volt, és a víz felszíne ezüstösen csillogott. A sziget elmaradt a hátunk mögött, közeledtünk a sötét parthoz és az aknamezőkhöz, amelyeken még át kellett jutni az állásainkig.

– Jó srácok ezek – mondta evezés közben a vezetőnk. – Nem az ő hibájuk, hogy a má-

sik oldalon állnak.

– Nem mondanám – szólta Leo. A kezében valami tárgyat tartott. – Ezt az a részeg barom vesztette el. Nézzétek! Tudjátok-e mire való!

Konzervnyitóra hasonlított. Csak egy kicsit furcsának tűnt. Piros, gömbölyded famarkolat, a tetején tüske, a tüske mellett pedig egy kis fémkanál, éles szélekkel.

– Ez egy szemvájó szerszám – mondta. – Láttam már ilyen lent Dalmáciában, a halott kommandósaiknál. A tüskét beleszúrják a pupillába, a kanalat pedig a szemgolyóhoz illesztik, és úgy veszik ki egészben a szemet, mint egy főtt kagylót. Gyakorlott ember ilyen szerszámmal több mint száz pár szemet képes kivájni egy óra alatt.

Elakadt a szavunk. Ehhez nem lehetett mit hozzátenni. Néma csendben értük el a partunkat. Néhány nappal később azonban minden könnyebben ment. Ucsó, a parancsnokunk, egyébként matematika tanár, egy lőszertárolóban ülve a hevenyészett kávéban, kézbe vette a szerszámot és így szólt: Ha egy faszi ezzel száz szemet váj ki egy óra alatt, hány szemet váj ki három faszi, ha napi tizenkét órát ügyködik, egy teljes héten át úgy, hogy reggelire, ebédre és vacsorára egy órát pihennek?

Ilyen kérdések mellett telt el a tél és a fák kizöldültek. De ezt mi sokáig nem láttuk.

Walkó Ádám fordításai

Zoran Ferić 1961-ben született Zágrábban. Horvát nyelv és irodalom szakon végzett a zágrábi egyetemen. Középiskolai tanárként dolgozik. 1987-től számos irodalmi folyóiratban jelentet meg esszéket, prózai írásokat és kritikákat. Első novellás kötetét, a *Walt Disney egérfogóját* (Mišolovka Walta Disneya) 1996-ban adta ki, nagyon kedvező visszhanggal. Még nagyobb szakmai elismerést és közönség sikert ért el a második kötete, az *Angyal leszállásban* (Anđeo u ofsajdu), amelyet 2000-ben jelentetett meg, és már a harmadik kiadást is megérte. Írásait a fekete humor, az abszurd helyzetek, a krimiszerű történetvezetés és a nyelvtanárhoz illő precíz és frappáns fogalmazás emelik a horvát kortárs próza élvonalába.